RODA DE TER
DESAPAREGUDA

Raquel Castellà Perarnau

RODA DE TER
DESAPAREGUDA

efadós

AJUNTAMENT DE RODA DE TER

RODA DE TER
DESAPAREGUDA
Col·lecció Catalunya Desapareguda

Primera edició: febrer del 2020
© dels textos: Raquel Castellà Perarnau
© del pròleg: Margarida Sala i Albareda
© de les fotografies: diversos autors
© de l'edició: Editorial Efadós
© de la col·lecció Catalunya Desapareguda: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS
Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial Les Torrenteres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original, disseny i fotocomposició:
Editorial Efadós

Col·laboració:
Ajuntament de Roda de Ter

Amb el suport:
Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Assessorament lingüístic:
M. Neus Doncel Saumell

Fotografia de portada:
Autor desconegut / Fons Raquel Castellà Perarnau

Fotografia de la portadella:
Autor desconegut / Fons Raquel Castellà Perarnau

Acrònims:
AFCEC (Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya)
AMHRT (Arxiu de la Memòria Històrica de Roda de Ter)
CEDOC (Centre de Documentació de l'Orfeó Català)

ISBN 978-84-17432-76-8
DL B-2226-2020
Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6
PRÒLEG
El valor documental de la imatge

Pàg. 8
INTRODUCCIÓ
Un instant perpetuat per sempre

Pàg. 12
LA VILA
Pont sobre pont i una església a cada cap

Pàg. 110
EL RIU
Una vila lligada al Ter

Pàg. 142
L'ENTORN
La vida a pagès

Pàg. 184
ÍNDEX ALFABÈTIC

Pròleg

EL VALOR DOCUMENTAL DE LA IMATGE

Margarida Sala i Albareda, directora del Museu d'Història de Catalunya

Les persones que es dediquen a la investigació sobre història contemporània han incorporat, en el decurs de les darreres dècades, la fotografia com un document històric bàsic en els seus estudis. Actualment, fruit de la recerca duta a terme en el camp fotogràfic, han sortit a la llum pública interessantíssimes col·leccions fotogràfiques de caràcter privat, moltes de les quals són d'autor anònim, presentades en un gran ventall de suports, formats i procediments fotogràfics. Amb motiu de la publicació del llibre *L'Abans de Roda de Ter* l'any 2015, la historiadora Raquel Castellà va fer una important tasca de recerca, recopilació i documentació d'imatges molt diverses, que va permetre crear el fons documental més ampli del municipi, amb més de 9.000 imatges, del qual l'actual llibre, *Roda de Ter desapareguda*, es nodreix.

El que ens mostra aquesta publicació que tinc el plaer de prologar és la part visible, seleccionada per Raquel Castellà. És una obra que recull imatges d'arxius i particulars, amb l'objectiu de rescatar de l'oblit, de la nebulosa del pas dels anys, d'una memòria històrica cada cop més llunyana, les estampes de Roda que mostren el poble en el passat i són testimoni de la transformació de la seva fisonomia. Tot un recorregut per la història de la vila amb la força visual que ens donen les imatges, que permeten rescatar de la memòria allò que els documents no acaben d'aclarir. El llibre reflecteix, mitjançant el document gràfic, l'evolució quotidiana de la vida de la ciutadania rodenca i els trets més definitoris de la modernització de la vila.

Amb Raquel Castellà ens uneix la feina al Museu d'Història de Catalunya. Durant el seu dia a dia l'he vist treballar en la recerca i consultar documentació, rescatar i furgar en la memòria de les persones més grans i enfrontar-se amb el repte del coneixement del passat, sempre amb l'honestedat del rigor històric. Esforç, entusiasme, dedicació i perseverança són algunes de les paraules que defineixen el treball de la Raquel, una persona a qui la feina no espanta.

Estic convençuda que gaudireu d'aquest llibre que ha immortalitzat racons encara vius en el record, la memòria i l'inconscient col·lectiu de la població.

LEONAR / Fons M. FRANCISCA BAURIER FORET

Introducció

UN INSTANT PERPETUAT PER SEMPRE

Raquel Castellà Perarnau, historiadora

El fotògraf francès Henri Cartier-Bresson, que va ser el primer fotògraf que va exhibir les seves fotografies al Museu Louvre de París, deia que «la fotografia és una acció immediata, una instantània que mai més es podrà repetir exactament igual». El llibre que teniu a les mans és un bon exemple d'aquesta definició. Aquest llibre ens permetrà veure instantànies que mai més es tornaran a repetir, instants perpetuats per sempre que ja formen part del nostre passat, que formen part de la història de Roda de Ter.

En els últims anys, la fotografia ha viscut una autèntica revaloració i auge amb una clara voluntat d'obrir nous camps d'estudi que no solament la tractin com a expressió artística o de gaudi intel·lectual sinó també com a document històric i social. La fotografia, des de la seva aparició a la primera meitat del segle XIX, s'ha convertit en testimoni gràfic del batec de la vida de les persones, de les transformacions i de l'evolució de les societats. En definitiva, és un document històric de primer ordre a través del qual es poden fer múltiples lectures del moment captat per l'objectiu. Sovint només necessiten ser interrogades, tot valent-nos d'unes tècniques específiques, per descobrir tot el potencial informatiu que una fotografia és capaç d'aportar.

La utilització de la gran riquesa i diversitat de fotografies que es conserven en arxius i en col·leccions personals, les quals constitueixen un testimoni visual de la història

L. ROISIN (ED.) / Fons ÀLEX SÁNCHEZ MONTERO

A VISTA D'OCELL

A la pàgina anterior, vista general de Roda de Ter aproximadament el 1925. Les aigües del Ter foren l'origen de la riquesa de la població, explotades per diverses fàbriques de teixits que s'instal·laren als marges del riu. Tot i això, es mantingué l'activitat agrària i els principals conreus del terme foren els cereals.

ESTAMPA

Vista parcial del poble el 1936 amb l'església de Sant Pere al cap del pont i les cases encimbellades sobre la roca amb l'eixida que dona al riu. En primer terme, prop de la llera del riu, una colla de pollancres acabats de plantar a l'actual passeig del Ter.

CARLES FARGAS BONELL/ AFCEC

contemporània de Roda de Ter i, al mateix temps, de la història de la fotografia des de la seva invenció a mitjan segle XIX, ens permet realitzar un recorregut històric en imatges pels carrers, places, edificis i indrets de la vila de Roda de Ter, els orígens de la qual descobrim al jaciment ibèric i medieval de l'Esquerda.

Des del punt de vista urbanístic, farem una ruta que ens permetrà descobrir l'evolució i la transformació dels carrers més antics. El poble travessat pel riu Ter, que ha conformat una disposició dels edificis, dels barris i de les estructures urbanes, però també dels característics ponts que permeten la imprescindible comunicació entre les diferents zones i dels aprofitaments hidràulics, rescloses, canals i fonts. Un passeig per la ribera ens trasllada al passat industrial de la vila, en què la indústria tèxtil, que vestia el poble amb les seves olors i sons, i amb els grans edificis, proporcionava una gran quantitat de llocs de treball. És aquella que ara ha passat a formar part de l'imaginari comú, de la consciència col·lectiva d'una població i d'un passat. Reconeixerem l'entorn i ens centrarem en l'agricultura. I explorarem els contorns, amb especial atenció a les masies, les quals han tingut un paper clau en el control i l'ordenació del territori agrari, a més a més de ser actors econòmics rellevants.

Pels carrers de Roda hi trobarem celebracions, manifestacions populars i religioses, com també costums i tradicions que, en definitiva, han configurat la forma de vida i la història de la societat rodenca.

Amb el viatge en el temps que us proposem de fer amb el llibre, paraula i imatge, text i fotografia, formen un ric binomi que es complementa i s'enriqueix mútuament. A través de l'interessant, singular i magnífic conjunt de fotografies que es conserven i que constitueixen un testimoni únic es pot reconstruir i seguir l'evolució de la història del poble, i també de la història de la fotografia catalana, i són, en definitiva, memòria visual col·lectiva i una part del llegat dels que ens han precedit en el temps.

AUTOR DESCONEGUT / Fons ÀLEX SÁNCHEZ MONTERO

LA VILA

Pont sobre pont i una església a cada cap

El riu Ter és l'eix vertebrador del desenvolupament de la població. Els meandres que dibuixa van acollir les primeres zones de poblament, com l'Esquerda, ocupada des d'època ibèrica fins al segle XIV. Abandonada el 1314 enmig de lluites feudals, la població va traslladar-se al lloc actual, a la banda de llevant del riu, on hi ha la plaça, l'Ajuntament i l'església parroquial. El poble adquirí una forma allargada i estreta que s'estén al llarg del traçat de l'antiga *strata Francisca*, posteriorment camí ral de Vic a Olot. Els habitatges s'alineaven o bé al costat de l'actual carrer de Bac, o bé al de l'actual carrer de Ramon Martí, i s'estenien fins al pont. Les dues àrees tenien una zona central, la plaça de la Sagrera. A inicis del segle XVII, la sagrera de Santa Maria del Sòl del Pont comença a ser ocupada per diverses cases. A partir del segle XVIII, creixen tant la població com el nombre de carrers.

LA VILA

Panoràmica del poble de Roda de Ter realitzada des del Mas Monjo. Sobresurten, com els punts més elevats de la vila, el campanar, la torre de can Planoles i la majestuosa xemeneia de can Portavella. La vila, que gira l'esquena al riu Ter, sobre el qual les cases del centre aixequen la seva part posterior, és un nucli allargassat i estret, construït al llarg de camins tradicionals. A la dreta s'observa el pont Vell de Roda, que donava pas a l'antic camí de França o *strata Francisca*, que més endavant seria el camí ral de Vic a França per Olot. A l'esquerra de la imatge s'observa can Gabriel i can Portavella.

AUTOR DESCONEGUT / Fons ALEX SÁNCHEZ MONTERO